

Eesti Maaülikool

Estonian University
of Life Sciences

Eesti tarbijate toiduohutuse alane kindlustunne ja selle mõõtmine

Jüri Lillemets, Katrin Laikoja, Mati Roasto, [Ants-Hannes Viira](#)

Millest juttu tuleb

- | Toiduohutus
 - | Ühiskondlik ja majanduslik olulisus
 - | Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava
 - | Mõõtmine
- | Tarbija toiduohutuse alane kindlustunne
 - | Kindlustunde mõõtmine
 - | Eesti tarbijate kindlustunne 2019. aastal

Toiduohutus

- | Toiduohutus on avalik hüve
 - | Avaliku hüve puhul on raske selle kasutajate ringist kõrvaldada mittemaksjaid ja kasu ei kahane lisatarbijate lisandumise korral (Turner jt. 1994).
 - | Suur osa tarbijaist võtab toiduohutust enesestmõistetavana.
- | Toiduohutuse tagamine on toidu tootmisega seotud majandustegevuse eeldus.
- | Kõrge toiduohutuse tase
 - | Oluline rahvatervise seisukohast.
 - | Loob majanduslikku lisandväärtust (ligipääs turgudele, kauba hind).

Toiduohutus põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukavas

I Tegevussuund 3: toiduohutus

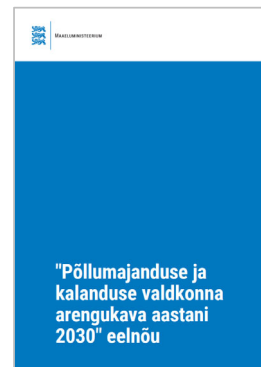
Toiduohutuse eesmärgid toetavad selle arengukava tootmise, ekspordi ja keskkonna eesmärke ning rahvatervise arengukava eesmärke.

3.3.2. Eesmärgid ja mõõdikud

Eesmärk	Mõõdikud	Algtase	Suund	Sihttase 2030
Eestis toodetud ja tarbitav toit on ohutu	Toiduohutuse baromeeter	100 ⁶⁶ (MeM/VTA, 2019) ⁶⁷	Säilib või kasvab	Ei lange alla 100
	Tarbija kindlustunde indeks, %	67% (MeM 2020)	Kasvab	72%
Tarbija teadlikkus toiduohutusest on kõrge ja tehtud valikud on tervist toetavad	Tarbija teadlikkuse baromeeter	69,4% (MeM, 2019)	Säilib või kasvab ⁶⁸	76,4%

Allikas: Maaeluministeerium

Eesti Maaülikool

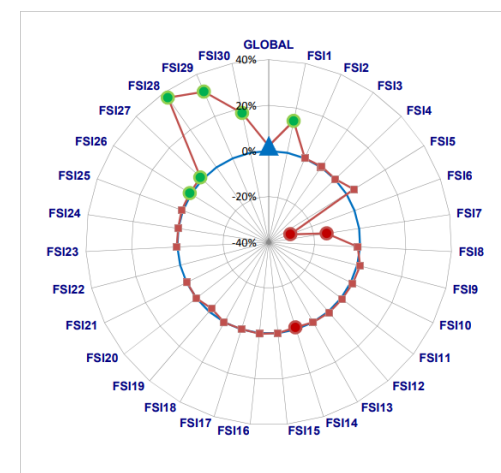
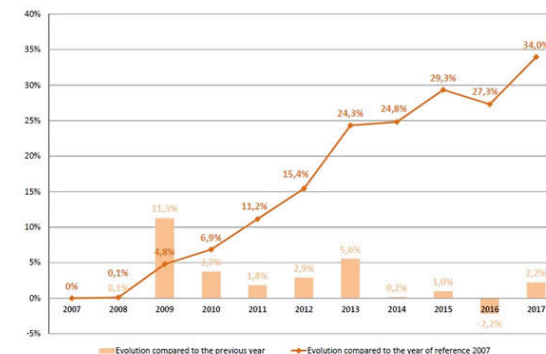
Toiduohutuse mõõtmine

- | Toiduohutus on kompleksne nähtus.
- | Osaliselt objektiivselt mõõdetav, osaliselt subjektiivne.

Toiduohutuse baromeeter

- | Eeskujuks Belgia
- | 22 mõõdikut
- | Andmed: VTA, PMA, TA
- | Aluseks peamiselt nõuetele vastavate proovide osakaal
- | Igal mõõdikul on kaal
 - | Kaalud leiti ekspertide paneeli abil
- | Algtase 100
- | Oluline info – baromeetri koondnäitaja (indeksi) muutmine ja selle mõjutegurid

Eesti Maaülikool

Tarbija teadlikkuse baromeeter

- | Eesmärk on hinnata tarbija teadlikkust toiduohutuse põhimõtetest ja toiduteadlike valikute (sh pakendilugemise oskus) tegemise oskust.
- | Andmed kogutakse ankeetküsitlusega.
- | Küsitlusankeet valmis MeMi ja EMÜ toiduohutuse valdkonna ekspertide koostöös.
- | Ankeedis on kaheksa küsimust.
- | Igal küsimusel on kaal.
 - | Kaalud leiti ekspertide paneeli abil
- | Baromeetri aluseks on õigesti vastanute osakaal.
- | Algtase 69,4%.

Tarbija kindlustunne (1)

- | Ühiskonna areng
 - | Majandussubjektide spetsialiseerumine
 - | Toidu tootmise kontsentreerumine, samas väikekäitlejate arvu kasv
 - | Piiriülesed tarneahelad
 - | Tarbija kokkupuuted toidu tootmise ja valmistamisega vähenevad
- | Toidu esmatootmise, valmistamise ja kaubanduse süsteemi toimimise eelduseks on tarbija usaldus ja kindlustunne selle suhtes.
 - | Toiduainete ja toidu tarnekindlus, kvaliteet, hinnastabiilsus, ohutus.

Tarbija kindlustunne (2)

- | Tarbija toiduohutuse alane kindlustunne – tarbija usk, et toidu tarbimine ei põhjusta negatiivseid tervisemõjusid (De Jonge jt, 2010).
- | Toiduohutuse alane kindlustunne on oluline kõikidele toidu tootmise, töötlemise ja tarbimise süsteemi osalistele.
 - | Ettevõtted – tarbija usaldus ja äri suhteline stabiilsus.
 - | Riik – väiksemad riskid rahvatervisele, süsteemsem tegutsemine.
 - | Tarbija – väiksem hirm, et toidust saadakse mõni haigus.
- | Kindlustunde puudumine võib kaasa tuua olukorra, kus toiduohutuse alaste teadmiste puudulikkuse tõttu seab tarbija end ise toitu tootes ja valmistades veelgi suuremasse ohtu.
- | Et toiduohutuse alane kindlustunne on oma olemuselt latentne (peidetud) muutuja, siis on selle mõõtmiseks ja analüüsimiseks asjakohased sotsiaalteaduste meetodid.

Tarbija toiduohutuse alane kindlustunne – küsitlusankeet

- | Eeskujuks De Jonge jt. (2007, 2010) ankeet.
- | Küsimuste rühmad
 - | Toiduohutuse alane optimism ja pessimism
 - | Erinevate osapoolte toiduohutuse alane pädevus ja tegevus (põllumajandustootjad, toidukäitlemisettevõtted, jaekaubandus ja toitlustusettevõtted, VTA)
 - | Konkreetse toiduohutuse juhtumi meenumine viimasel kuuel kuul.
 - | Subjektiivne kindlustunne tooterühmade osas.
 - | Vastajat iseloomustavad sotsiaalmajanduslikud näitajad.

Tarbija toiduohutuse alane kindlustunne – andmed

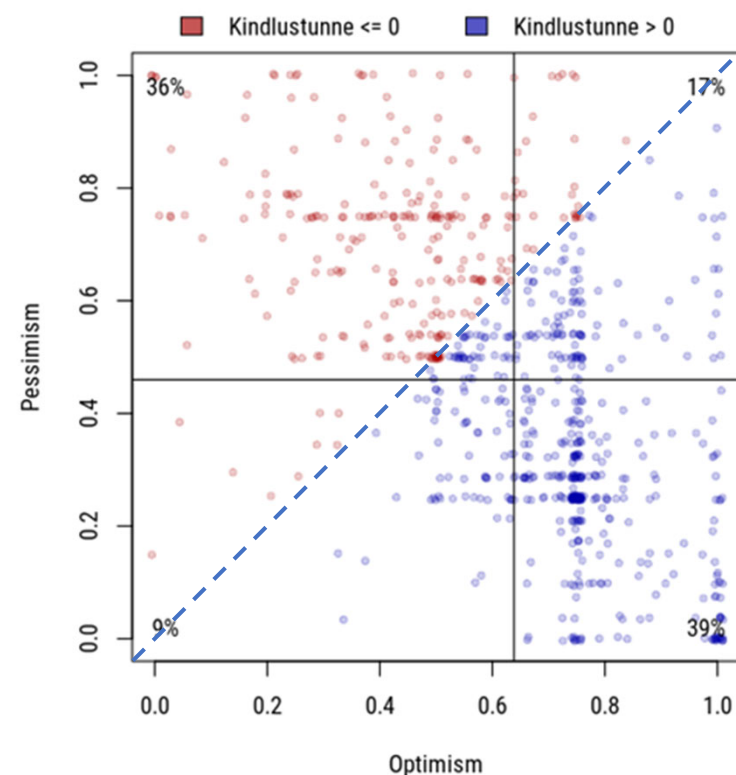
- | Tarbijate veebiküsitluse viis perioodil 4.-18. november 2019 läbi RAIT Faktum & Ariko OÜ.
- | Uuringu valimisse kuulus 800 vastajat vanuses 18-74 aastat ning see oli Eesti elanikkonna suhtes proportsionaalne vastavalt soo, vanuse, peamise suhtluskeele ja maakonna tunnustele.

Tarbija toiduohutuse alane kindlustunne – metoodika

- | Optimismi taseme hindamiseks kasutati vastajate nõustumist järgnevate seisukohtadega (teisendatud skaala 0 – üldse ei nõustu, 1 – igati nõus):
 - | Olen toiduohutuse suhtes optimistlik (kaal 0,12)
 - | Olen kindel, et toit on ohutu (0,34)
 - | Olen toidu ohutusega rahul (0,34)
 - | Arvan, et üldiselt on toit ohutu (0,20)
- | Pessimismi taseme hindamisel olid aluseks järgmised seisukohad:
 - | Olen toidu ohutuse pärast mures (0,39)
 - | Tunnen toidu ohutuse osas ebakindlust (0,46)
 - | Toiduohutuse juhtumite tõttu olen teatud toitude suhtes kahtlustav (0,15)
- | Kaalude erinevus tuleneb sellest, et osad seisukohad ei korreleeru nii tugevalt teiste seisukohtadega ega iseloomusta seega nii hästi kindlustunnet toiduohutuse suhtes.
- | Nt ilmnes, et ka toiduohutuse suhtes ebakindlad ja rahulolematud tarbijad võivad olla optimistlikud ja kahtlustamine sageli ei tähenda, et ollakse ebakindlad või mures.

Tarbija toiduohutuse alane kindlustunne – tulemused

- | Tarbija kindlustunnet toiduohutuse suhtes iseloomustab optimismi ja pessimismi vahe.
- | Toiduohutuse suhtes keskmine optimism oli Eestis 2019. aastal 0,64 ja pessimism 0,46 .
- | Kõrgem optimism ei tähenda alati madalamat pessimismi ja vastupidi.
- | Kui isiku optimism oli kõrgem kui pessimism, loeti teda toiduohutuse suhtes kindlaks ja vastupidi.
- | Kuna optimismi ja pessimismi vahe oli 67% vastanute puhul positiivne, siis võib öelda, et selline osakaal Eesti elanikest oli 2019. aastal toiduohutuse suhtes kindel.

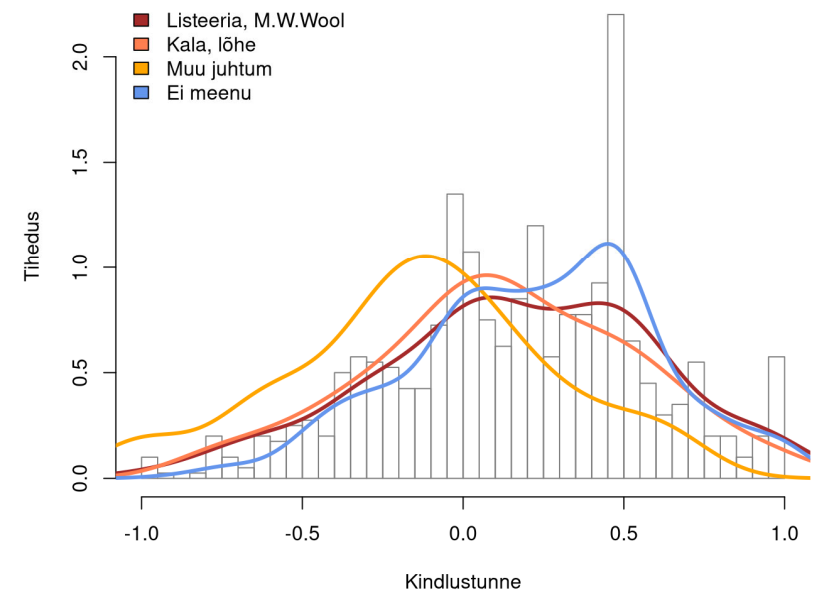

Tarbija toiduohutuse alane kindlustunne – mõjutegurid (1)

- | Kindlustunne oli madalam:
 - | Naistel
 - | Vene keelt emakeelena rääkivatel tarbijatel
 - | Tarbijatel sissetulekuga alla 500 euro leibkonnaliikme kohta
 - | Vanemapuhkusel olijatel (57% vanemapuhkusel olijatest meenus toiduohutusega seotud juhtumeid, samas kui üldiselt oli see osakaal kolmandik)
 - | Kodustel isikutel
- | Kindlustunne oli suurem:
 - | Üliõpilastel
 - | Üksikettevõtjatel
- | Tarbijate kindlustunne ei sõltunud:
 - | Vanusest
 - | Leibkonda kuuluvate isikute arvust ega alla 18-aasta vanuste laste arvust leibkonnas.

Tarbija toiduohutuse alane kindlustunne – mõjutegurid (2)

- | Tarbijate kindlustunne oli kõige tugevamini seotud nende kindlusega liha- ja kalatoodete ohutuse suhtes.
- | Tootegruppidest kõige vähem olid kindlustundega seotud toidulisandid ning eelnevalt lõigatud ja pestud värsked köögiviljad.
- | Erinevate osapoolte osas oli kindlustunne kõige tugevamini seotud hinnangutega toidukäitlemisettevõtete suhtes, kõige vähem aga hinnangutega VTA suhtes.
- | Toiduohutusega seotud juhtumeid suutsid meenutada kolmandik tarbijatest ja nende puhul oli ka kindlustunne märkimisväärselt madalam.
- | Tarbijate kindlustunnet mõjutavad eelkõige isiklikud kokkupuuted toiduohutuse probleemidega ja ainult meediast silma jäänud juhtumid olulisel määral mitte.

Kokkuvõtteks

- | Toiduohutuse baromeeter, tarbija teadlikkus ja kindlustunne annavad kompleksse pildi toiduohutuse alasest olukorrast.
- | 2019. aastal oli 67% Eesti tarbijatest toiduohutuses kindlad.
- | Toiduohutuse mõjutegurid Eestis on suhteliselt sarnased teiste riikide tulemustega (De Jonge jt, 2010).
- | Tarbijate kindlustunnet mõjutavad eelkõige isiklikud kokkupuuted toiduohutuse probleemidega ja ainult meediast silma jäänud juhtumid olulisel määral mitte.
- | Baromeetrite ja indeksite algtasemest olulisem on nende muutumine ajas. Selleks on vaja jätkata kvaliteetsete algandmete kogumisega.
- | Baromeetrid ja indeksid sobiksid iseloomustama ka teisi kompleksseid nähtusi (loomatervis, taimetervis, keskkonnamõju, konkurentsivõime, ...).

Täname!

Eesti Maaülikool